

חינוך לחיים

פרשת עקב

מפורסמים דברי אמן החינוך הרש"ר הירש שיוצא באופן תקיף נגד הגישה כי ההורים מסיימים את תפקידם החינוכי בשלחם את ילדם לתלמוד תורה וכך דבריו: "אל תשלו את עצמכם כי בית הספר פוטר אתכם מכל אחריות בחינוך... אויה לבנך אם הנך סבור לצאת ידי חובתך על ידי תשלום שכר לימוד ודאגה לצד הכלכלי". שמעתי פעם הסבר נפלא ע"פ סיפור חלומותיהם של שני שרי פרעה, למתבונן בפרשה נראה שחלומותיהם כמעט זהים, אך פתרונותיהם אותם פתר יוסף היו כה שונים, האחד חוזר לגדלותו וחברו עומד לתליה. הייתכן? אולם כשנתבונן בתוכן החלומות ניווכח שיש פער תהומי בין חלומותיהם. שר המשקים אמר כך: 'בחלומי והנה גפן לפני, ובגפן שלשה שריגים והיא כפורחת עלתה ניצה הבשילו אשכולותיה ענבים' ולכא' מה עושה שר המשקים בכרם? הלא תפקידו רק למזוג את היין לפרעה ולא לבצור ענבים? ועוד לפי רש"י הוא מגלה בקיאות שריגים- זמורות ארוכות... ואחר הפרח עלתה ניצה ונעשה סמדר. ואח"כ הוא במו ידיו סוחט את הענבים ישירות אל כוס פרעה. ורק אחרי כל התהליך הוא מניח את הכוס על כף פרעה. והפשט בזה – לימדונו חז"ל שאין אדם חולם בלילה אלא ממה שהוא מהרהר ביום. חלומותיו של אדם בלילה מעידים על אישיותו ומעמדו בהקיץ. מתוך חלום זה הבין יוסף ששר המשקים לא מסתפק בפעולה השטחית של מזיגת היין, אלא מגלה אכפתיות יוצאת דופן ביחס לתפקידו, הוא מתלווה לתהליך התהוות היין מרישא ועד סיפא. הוא לא נותן אמון באיש, הוא זה שבוחר הענבים המתאימים והזמן המתאים לבצרם, הוא זה שסוחט במו ידיו ישירות אל כוס פרעה. אלא שהיתה תקלה – זבוב סורר נכנס ליין, אז אומנם שילם את עונשו בישיבה בכלא אך בסופו של דבר איש לא פיקפק באכפתיות שלו להצלחת המשימה. מנגד, שר האופים הוא ההיפך הגמור 'הנה שלשה סלי חורי על ראשי ובסל העליון...' היכן התיאור על שדה החיטה ועל איכותה? והיכן הקצירה, הדישה, הטחינה, הלישה והאפייה? כלום! רק רק סלים עם לחמים, ועוד הם גלויים לעוף השמים, הוא לא שומר עליהם במו ידיו... אלא מניחם על ראשו גלוי לכל. לא פלא שנמצאו גם אבנים בלחמיו... כי כולו אומר זלזול מחפיר. ואם יקרה משהו המאפיה אשמה. הטוחן אשם וכו' ולכן קיבל את עונש ביושר

אותו דבר רבותי, בחינוך הילדים. הקב"ה זיכה אותך בילד יהודי טהור עליך לדעת שתפקידך אינו רק להיות 'המוציא והמביא' לת"ת ואת השאר המלמדים יעשו... כי אם כך תעשה עלול אתה למצוא חלילה אבנים בתוכו... עליך להיות נוכח ואכפתי בכל התהליך הגדילה והצמיחה של בנך כאילו אין מלמדים כלל בת"ת! ובשעות שהילד בבית עליכם ההורים להשלים את החלק של הבית שהוא לא פחות חשוב מהחלק של הת"ת.

בפרשתנו נאמר הציווי 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך' אומר רש"י 'לדבר בם – משעה שהבן יודע לדבר למדהו 'תורה ציווה לנו משה' שיהא זה לימוד דבורו. מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מסיח עמו בלשון הקודש ומלמדו תורה, ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברו' שואלים חז"ל מדוע הכתוב פותח בלשון רבים 'ולמדתם אותם' ומסיים בלשון יחיד 'לדבר בם בשבתך בביתך' הרי ראוי היה לסיים גם בלשון רבים 'בשבתכם בביתכם... וכו' מיישב בעל ה'מנחם ציון' שהפיסקה הראשונה היא בלשון רבים מפני שהתורה מטילה חוב ואחריות על כל ציבור מישראל לכוון ולהחזיק בתי ספר הראויים לשמם, כי אנו מצווים 'לבלתי ידח ממנו נדח' אולם הפסקה השניה 'לדבר בם בשבתך בביתך' מדברת על החוב, הזכות, והאחריות על כל אב בישראל להמשיך את אותו החינוך שבניו מקבלים בת"ת בכל שעות היום ובכל במקומות והמצבים שהם נמצאים בהם גם מחוץ לכותלי הת"ת.

ונוסיף פסוקים אלו של 'ושננתם לבניך' נאמרים פעמיים בכל קריאת שמע בפרשה ראשונה ושוב בשניה. ומה הכפל? אולם כשנדקדק ניווכח שיש שינוי עיקרי ביניהן – בראשונה נאמר 'ושננתם לבניך' ובנוסף 'ודברת בם' דהיינו שיש על האב שני ציוויים א. ללמד את בנו תורה 'ושננתם לבניך' ב. שהוא עצמו ילמד תורה 'ודברת בם'. אך בפרשה השניה נאמר רק 'ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם' כלומר, הצלחת החינוך של הילד יהיה כאשר ידאג האב לכך שהבן עצמו ידבר בדברי תורה, שיידע הבן לא רק להאזין לתורה שלמד אלא אף לדבר ולהסביר תורה זו לאחרים. הבחנה זו מחדדת את האתגר הגדול שמונח לפתחם של ההורים האמונים על חינוך בניהם לתורה. עליהם לפעול ביצירתיות, בחכמה ובתבונה, שהתורה תהיה כה מתוקה בפי ילדיהם, עד שיהיו דברי התורה שיחם וסיגם בבחינת 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי' גם כשאננם ליד האב או האם. צריך סייעתא דשמיא מרובה לזכות לכך, תפילות ודמעות אין קץ שנזכה שיערבו דברי התורה על ילדנו. יהי רצון שנזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה לשמה!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com